

Terceres vies

En el transcurs dels darrers cent anys, les propostes de terceres vies han estat una constant. Són molt conegudes, per exemple, les proposades dins la tradició socialista. E. Bernstein propugnà “revisar”, és a dir, tornar a mirar, les tesis del marxisme clàssic, postulant una via reformista entre el capitalisme i el socialisme revolucionari com la més adequada a les societats del canvi de segle. La proposta va ser rebutjada en el si de la Segona Internacional, però posteriorment es va anar imposant en l'esquerra europea. A finals del segle XX, Tony Blair tornà a presentar-se com a paladí d'una pretesa tercera via entre el liberalisme econòmic i la socialdemocràcia.

De fet, l'aparició de posicions intermèdies resulta quasi inevitable. Hi ha diferents raons que expliquen la potencial seducció inicial d'aquestes propostes centripetes. Una d'elles és de caràcter epistemològic. Sabem que els cervells humans mostren sovint la tendència a organitzar la realitat a partir de contraoposicions conceptuals binàries (interior-exterior, fred-calent, properllunyà, cos-ànima, capitalisme-socialisme, etc.). És el que s'anomena la perspectiva de la ment discontinua

Sembla que les terceres vies combinarien els avantatges de les dues alternatives prèvies. Però no sempre és el cas

(*discontinuous mind*). Una estratègia conceptual dualista simplifica la realitat i permet actuar amb rapidesa, una característica que ha estat útil al llarg de l'evolució. Però aquesta estratègia pot comportar una excessiva simplificació davant de qüestions complexes. Així, les terceres vies poden semblar d'entrada més elaborades, ja que en principi implicarien haver analitzat les dues alternatives prèvies i haver-ne combinat els avantatges. Però l'experiència mostra que aquest no sempre és el cas. Si bé el reformisme de Bernstein es va acabar imposant en l'esquerra europea de la segona meitat del segle XX, la tercera via posterior de Blair s'ha dissolt com l'aigua de pluja en els rius del continent.

La qüestió central serà veure sobre la tercera via proposada: 1) si resulta analíticament clara i està empíricament ben informada en relació a les dues vies prèvies; i 2) si resulta plausible la seva implementació pràctica en un context determinat. Claredat amb solidesa empírica i facticitat pràctica. Així, els seus partidaris estan obligats a concretar el contingut de la proposta (el què) i la manera d'implementar-la (el com). Què es pot dir d'aquestes dues condicions en el context polític de la Catalunya actual?

1. Claredat i solidesa empírica (el què). Les terceres vies remetent aquí a alguna variant de caràcter federal o confederal. I aquest és un món complex. Dins dels models federals hi ha, com a mínim, tres grups de teories federals i 23 federacions pràctiques que són diferents en

molts aspectes. Primera pregunta: ¿les terceres vies federals presenten un model teòric i institucional clar, adequat a la societat plurinacional espanyola? Llegint els documents dels partits que en parlen, la resposta general és “No”. Quan tracten de concretar el model, ni que sigui a grans trets, com pretén fer el document de Granada aprovat pel PSOE (i assumit pel PSC), el resultat no pot ni qualificar-se de federal, i encara menys de plurinacional. Més aviat es tracta d'una mera reforma parcial de l'estat de les autonomies. El tema mai es planteja des de supòsits plurinacionals, no s'estableix un reconeixement nacional ni un ampli autogovern per a Catalunya en els àmbits simbòlics, econòmics, fiscals, europeus, internacionals, etc. La proposta del PSOE és simplement antiga. Arriba tard i malament. No es tracta d'un canvi de model, sinó que més aviat manté una lògica lampedusiana: proposar alguns canvis perquè de fons no canviï pràcticament res. Des de Catalunya resulta impossible comprar aquesta proposta. I encara menys en el moment actual. En resum, es tracta d'una falsa tercera via.

La proposta confederal d'UDC pot semblar d'entrada més atractiva, però, a més de necessitar més concreció en diversos àmbits, conté una deficiència conceptual de base: en la política comparada actual no hi ha estats confederals (amb la possible excepció del cas atípic de Bòsnia i Hercegovina). El model territorial dels estats és federal (EUA, Canadà, Suïssa), regional (Regne Unit) o centralitzat (França), o bé respon a situacions intermèdies o més específiques dins d'aquests tres models bàsics (estats associats, *federacions*, etc.). El que sí que existeixen són les confederacions d'estats –prèviament independents– per regular aspectes eco-

FERRAN REQUEJO

CATEDRÀTIC DE CIÈNCIA POLÍTICA, UPF

nòmics o de defensa de manera comuna. Algunes confederacions històriques, com l'americana o la suïssa, evolucionaren vers la constitució de federacions (1787 i 1848, respectivament). Conceptualment, la tercera via confederal, avui una mica confusa, potser podria associar-se a un estat federal plurinacional molt descentralitzat i fortament asimètric, inclosos els àmbits simbòlic i internacional. Es tractaria d'un plantejament adequat si visquéssim en un altre planeta, més civilitzat, però que no sembla tenir cap plausibilitat de ser portat a la pràctica en el cas espanyol. El principal problema d'aquesta via és la seva facticitat.

2. Facticitat pràctica en el context espanyol (el com). Aquí la càrrega de la prova consisteix a mostrar el realisme de la proposta. Segona pregunta: ¿resulta plausible establir, a través d'una reforma constitucional, un estat federal plurinacional molt descentralitzat i asimètric –l'únic model federal que podria ser acceptable avui des de Catalunya– en el marc mental i de comportament de les institucions i dels partits espanyols? Francament, crec que ningú ha ofert arguments de plausibilitat pràctica donades les característiques de les institucions de l'Estat i de la cultura política dels principals partits nacionalistes espanyols (PP i PSOE).

Alguns fets recents, com a mers exemples: el govern central parla de diàleg mentre segueix mantenint una ofensiva centralitzadora i unitarista en els àmbits educatiu, judicial, simbòlic, lingüístic, internacional, etc.; practica un ofec econòmic sistemàtic als ciutadans de Catalunya basat, per a més escarni, en un permanent espoli fiscal; retalla dràsticament les inversions; margina les infraes-

tructures; no paga el que deu d'acords anteriors; elabora informes falsos i difamatoris sobre el president de la Generalitat (i després no passa absolutament res); tracta els seus greus casos de corrupció (Bárceñas, Gürtel, etc.) amb una frivolidat pròpia de dictadures o d'estats autoritaris; el Tribunal Constitucional –la composició del qual ja reflecteix una alarmant manca de separació de poders– avala que el seu president pertanyi a un partit (PP) i hagi col·laborat amb la seva Fundació, argument que si que va ser decisiu per recusar un magistrat durant el procés de l'Estatut; el fiscal general destitueix el fiscal de Catalunya per unes declaracions comprensives sobre el dret a decidir; destacats polítics populars i socialistes fan declaracions que reflecteixen una cultura política conservadora o jacobina completament refractària al pluralisme nacional, etc. En fi, la llista podria ser òbviament molt més llarga. La conclusió és que l'Estat no mostra interès per solucionar el tema territorial i nacional. L'Estat va a guanyar. Des de l'arrogàcia. Des de les amenaces. Des de la imposició.

Fa uns anys vaig elaborar un model de federalisme plurinacional per al cas espanyol basat en la teoria federal i en la política comparada. Tanmateix, l'expe-

L'Estat no mostra interès per solucionar el tema territorial i nacional. L'Estat va a guanyar des de l'arrogància i la imposició

riència ha mostrat de manera feaent que no resulta possible implementar aquest tipus de models en aquest context. Davant de les pràctiques institucionals i de la cultura política comuna en el tema nacional que mostren tant la dreta com l'esquerra espanyoles, proposar avui models federals o confederals de base plurinacional no resulta factible. Simplement. És tenir interès a negar la realitat (pels motius que sigui). És plantejar autoenganyos que es troben més enllà de les possibilitats, fins i tot mentals, de la cultura política de les institucions i dels principals partits espanyols. I aquesta manca de realisme de les terceres vies no disposa ja avui de la coartada que tenen els plantejaments hipotètics no comprovats.

L'ascens de l'independentisme també es basa en la manca de credibilitat de les terceres vies. De fet, aquestes propostes no haurien de venir de Catalunya, sinó de l'Estat. I perquè fossin creïbles haurien de complir les dues condicions anteriors. Des del catalanisme, presentar alternatives que no resulten plausibles és proposar la inoperància, seguir perdent el temps sense solucionar el problema de fons. Probablement, vindran propostes de reforma constitucional, però tot indica que seran de vol ras, de tipus lampedusià. Cap de les terceres vies proposades mostra realisme. Les terceres vies podrien ser una alternativa, però a la pràctica no ho són ni sembla que en el futur tinguin capacitat de ser-ho. Catalunya ha de seguir la seva pròpia via. La impulsada per la majoria dels seus ciutadans.

GETTY